

Т. І. Шпарага

Малі, Республіка Малі

МАЛІ, Республіка Малі (франц. Mali, République du Mali) – держава у Західній Африці. Межує на Півночі з Алжиром, на Півдні – з Гвінеєю, Котд’Івуаром, Буркіна-Фасо, на Заході – з Мавританією і Сенегалом, на Сході – з Нігером. Площа 1 240 192 км². Населення 16 955 536 осіб (2015): манде (бамбара, малінке, сонінке) – 50 %, пеул – 17 %, волтаїк – 12 %, сонгаї – 6 %, туареги – 10 %. Столиця – Бамако (2,515 млн осіб, 2015). Адміністративно-територіальний поділ: 8 областей і дистрикт Бамако. Найбільші міста: Сікасо (213,9 тис.), Каес (148 тис.), Сеґу (104,9 тис.), Мопті (105,6 тис.). Офіційна мова – французька. Більшість мешканців розмовляє місцевими мовами: бамбара (46,3 %), фульбе (9,4 %), догон (7,2 %), сонінке (6,4 %), малінке (5,6 %), дієрма (5,6 %), мініанка (4,3 %), томашек (3,5 %), сеноуфо (2,6 %). Віросповідання: мусульмани (94,8 %), християни (2,4 %), анімісти (2 %). Грошова одиниця – франк КФА. Державний устрій – республіка. Главою держави є президент, який призначає прем’єр-міністра. Законодавчий орган – однопалатне Національне зібрання. Малі – член ООН, Міжнародної організації країн Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону, Африканського Союзу, Економічні співтовариства країн Західної Африки, Організації ісламського співробітництва.

Держава існувала ще у 8–17 ст. у межиріччі Сенегалу і Нігеру, на перехресті сухопутних торгових шляхів (включала також територію сучасної Гвінеї). Її значний розвиток розпочався у 1-й пол. 14 ст. Після налагодження морських шляхів Малі втратила значення центру торгівлі. Від серед. 1890-х рр. – колонія Франції (Французький Судан). 1958 М. отримала автономію у складі Французького Співтовариства. Від 1960 – незалежна республіка. 1968 унаслідок перевороту влада перейшла до Військового комітету національного визволення на чолі з М. Траоре (1979–91 – президент). У березні 1991 він був усунений від влади в результаті нового державного перевороту. 1992 встановлено цивільну форму правління на багатопартійній основі. 2012 через повстання туарегів відбувся третій державний переворот. Тоді владу в країні здобула група ісламістів Ансар ад-Дін, пов’язана із терористичною організацією Аль-Каїда. Після втручання міжнародних антитерористичних сил ісламісти контролюють лише північно-східну частину М. та вимагають автономії невизнаної держави Азавад.

Територія країни переважно рівнинна (90 % площі) з висотами 200–500 м. Північну частину займають кам'янисті пустелі Сахари, на Сході – плато Адрар-Іфорас, на Півдні – гори Мандинго з найвищою точкою 1155 м. Країна багата на поклади різноманітних руд: залізних, марганцевих, поліметалевих, алюмінієвих, олов'яних, уранових. Знайдено золото, алмази, фосфорити. Більша частина території має тропічний пустельний клімат, для якого характерні тепла суха зима та надзвичайно спекотне літо з т-рою понад +30 °С. На Пд. клімат субекваторіальний з сухим зимовим і дощовим літнім сезонами. Середня температура повітря там становить +28–29 °С. Характерні часті посухи. Середньорічна кількість опадів від 200 до 1000 мм. Найбільші річки – Нігер і Сенеґал – протікають у південній частині країни. Знаходиться у природних зонах пустель і напівпустель, саван і рідколісся. Пануючі на Півночі чагарникові й злаково-чагарникові пустелі з просуванням на Південь переходять у Сахель – опустелену савану з акаціями, баобабами, пальмами дум. Далі на Південь простягаються типові та лісисті савани. Тваринний світ пустель і напівпустель представлений переважно плазунами, з ссавців зустрічаються антилопи, газелі. У саванах мешкають страуси, жирафи, бородавочники, гепарди, смугасті гієни, на крайньому Півдні – слони, леви, леопарди. У річках – багато риби, водяться крокодили, бегемоти. Є велика кількість різноманітних комах, зокрема терміти, дикі бджоли, москити, муха цеце. З метою збереження унікальних видів рослин і тварин створено низку природоохоронних тер.; серед них – національний парк Букль-де-Бауле.

В економічному плані Малі дуже залежить від іноземної допомоги. Її ВВП на душу населення складає 1843 дол. США (2016). Половина жителів країни перебуває за межею бідності. Майже $\frac{3}{4}$ громадян М. мають дохід менший за 1 дол. США на день. У М. – один із найнижчих у субрегіоні та світі загалом рівень калорійності харчування. Незадовільне харчування у поєднанні з невисокою якістю питної води, поширеністю збудників інфекційних хвороб, низькою доступністю мед. обслуговування (80 % жителів не мають такого доступу) зумовлюють значну захворюваність і смертність. Малі посідає 4-е м. у світі за дитячою смертністю – 114 на 1000 новонароджених на рік. У віковій структурі домінує молодь. Поширеність ВІЛ серед дорослого населення складає 0,86 %.

Малі – аграрна країна з переважанням натурального господарства. У аграрному секторі – 80 % зайнятого населення. Малійці розводять велику рогату худобу, овець і кіз, віслюків, верблюдів, коней. У долинах Нігеру та Сенеґалу вирощують бавовник, арахіс, рис, просо, кукурудзу, овочі, фрукти. Розвинуте річкове рибальство. Незважаючи на багатство надр, через складні клімат. умови і недостатність технологічної бази добувна промисловість розвинута слабо. У знач. обсягах добувають лише золото та фосфорити. Працюють підприємства з переробки сільськогосподарської сировини. Місцеві жителі виготовляють вироби із золота, червоного та чорного дерева, шкір рептилій, гончарне і плетене домашнє начиння. Країна експортує золото (на нього припадає 70 %), бавовну, живу худобу. Основні покупці цих товарів: Китай, Таїланд, Пакистан, Данія, Марокко. Сенеґал, Кот-д'Івуар,

Франція, Китай постачають машини і обладнання, будівельні матеріали, нафтопродукти, продовольчі товари, текстиль. Ефективність зовнішньої торгівлі знижується через необхідність використання іноземних портів. Єдиною залізницею держави є Бамако–Дакар (Сенегал).

До Світової спадщини ЮНЕСКО зараховано: Старе м. Дженне, Тімбукту (Томбукту), піщане плато Бандіагара та могила Аскіа (засновника середньовіч. держави Сонгаї). Низка визнач. пам'яток історії та архітектури знаходяться у містах Камбалон, Сікасо та с-щі Ессук. Збереглися стародавня резиденція імамів Африки Гамбуллагі, форт у м. Медин, великі мечеті в містах Ніоно та Мопті. Світ. цінність має писемна пам'ятка стародав. імперії М. – зведення законів Курукан Фуга. Протягом багатьох десятиліть унікал. культурна спадщина та мальовничі ландшафти приваблювали значну кількість іноз. туристів. Однак після перевороту 2012 через постійну загрозу зброй. нападів їхній потік різко скоротився. Понад 10 р. у М. відбувається Фестиваль пустелі (раніше проходив далеко за межами насел. пунктів, нині з міркувань безпеки – на окраїні Тімбукту).

Функціонують університети в Тімбукту та Бамако (складається з 5-ти факультетів – науки і техніки, гуманітарних наук, юридичних, економічних, медицини та 2-х інститутів – управління і прикладних досліджень). В експозиції Національного музею у Бамако й етнографічного музею в Тімбукту – етнічні гобелени, ритуал. маски, одяг, муз. інструменти, похоронні культ. предмети та зброя місцевих племен. Письменник Я. Уологум за кн. «Борг жорстокості» отримав літературну премію Ренодо. У Бамако народився футболіст збірної Франції Ж. Тігана. Багато гравців футбольної збірної країни виступають за провідні європейські клуби, зокрема Ф. Кануте, М. Діарра, С. Кейта, М. Сіссоко.

Дипломатичні відносини між Україною та Малі встановлені 5 листопада 1992. Указом Президента України 2011 посла України у Алжирі призначено послом України в М. за сумісництвом.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Витухина Г. О. Мали. Москва, 1987;
2. Новиков С. С., Урсу Д. П. История Мали в новое и новейшее время. Москва, 1994;

3. Africa South of the Sahara. London; New York, 2003;

4. Филиппов В. Р. Туареги Мали: долгий путь к миру // Азия и Африка сегодня. 2012. № 9.

Бібліографічний опис:

Малі, Республіка Малі / Т. І. Шпарага // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65843>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).